

преступ. Човек мора имати неки наслов, или неко одличје или се мора додворити великој господи, ако хоће иоле да тера луксуз и да чини оно, што му је хир, и да се уједно не боји, да ће тога ради изгубити опште поштовање. Ја и опет кажем иоле, јер ко загази мало дубље, доћи ће у већу опасност, него што је оговарање- у опасност, да ће га затворити у лудницу и одузети му имање у корист његове родбине. Ужасно је и страшно, како се данас доказује, када се неком судом одузима управа свог имања и када се обара његов завет, шта да буде после његове смрти с тим имањем, само ако има толико имање, да се могу из њега исплатити трошкови парнице. Ту се онда шпијунирају и најмање маленкости приватног живота и оно, што најубогији међу убогима умом, потврде да су видели, све оно, што није обично, извлачи се пред пороту, као доказ махнитости; а више пута и с успехом, јер често и поротници нису бољи и узвишенији од сведока, па непознавајући људску природу и живот, (чему се непрестано дивимо енглеским правницима) наводе и саме сведоке на зло. Ови судски случаји, доказују махом, како мисли и осећа већина о човечанској слободи. Не полажући никакве вредности на самосталност личности- непризнавајући личности права, да у малим стварима чини оно, што јој је воља, судије и поротници, не могу ни да замисле, да паметан човек може и желети ту слободу. Некада, када се предлагало да се спале безбожници, било је милостивих људи, па су предлагали, да је боље, да се безбожници затворе у лудницу, а и не би се требало чудити, кад би се то исто данас предложило, предлагачи би се још томе хвалили, како хришћански поступају, па не гоне људе ради вере, а овамо би се кришом радовали и рекли, да су осуђени то и заслужили.

У данашњем јавном мњењу, има једна цртица, која је одговорна за оно, што се не трпи ванредни живот личности. Људи уопште нису само осредње паметни, него и осредњих наклоности; њихов укус, њихове жеље нису тако снажне, да их нагоне на нешто ванредно, с тога они и не могу да схвате, ванредно даровите људе, па их стављају у један ред са неумеренима и претеранима, које они презиру. Но узмимо, у вези са овим општим мишљењем, да се духови силно узбуде, да поправе обичаје, па зна се, шта се може очекивати. У наше време учињен је такав покрет, и много је већ учињено, да се углади понашање, да се стане на пут развратности, пробуђен је дух човечанске љубави и њему се и не да наменити бољи задатак, него да усаврши обичаје и мудрост наше браће. Са правцем времена стоји у вези, да је публика више него икада вољна, да прописује општа правила за понашање и да принуди свакога да се по њима влада, и као што се то изјављује, она иде затим, да угуши сваку живу наклоност. Идеал њеног карактера јесте, да човек нема никако оштро обележен значај, да се све што је у човечјој природи најизврсније, утегне као ножица неке кинеске госпе, да се угуши све оно, чиме би се неко могао одликовати од свакидашњих људи.

И као што то обично бива са идеалима, који на пола искључују оно што се жели, тако бива, да се и по овоме, постиже само у пола и она друга половина. На место снажних карактера, које руководи снажни разум, на место снажних осећаја, које обуздава савесна воља, излазе сада на видик мекушни осећаји, мекушне воље, па се онда и могу принудити, да се без нарочито снажне воље и памети, слажу са прописима друштва. Ретки су данас већ, снажни и узвишени карактери. У нашој земљи налази се енергија још само у пословању, и ту је она у знатној мери. Шта преостане од посла, троши се на беспослице, можда су оне и